

kultúrát rövid idő alatt csak igen intenzív csoportmunkával lehet felmérni és a fejlesztés szándékát célul kitűzni. A csoportmunkával folyó intenzív képzés minden ember számára hasznos, de különösen kiemelt gyakorlati jelentősége van azok képzésében, akik – munkájuk során – nemcsak a szakmai ismereteiket, tapasztalataikat használják munkaeszközként, hanem saját személyiségüket is. A pedagógusnak is – az őt ért kihívások kezelésében, személyiségének tudatos működtetéséhez – egyrészt folyamatos és magas szintű önismeretre van szüksége, másrészt ismernie kell a rábízott tanulók világát, képesnek kell lennie azok személyiségének megismerésére, s arra, hogy "eleven munkaeszközét", – saját személyiségét – ne csak tudatosan, hanem hatékonyan is alkalmazhassa.

KONCZ ISTVÁN

Történelem tankönyv nem csak történelemtanároknak

Napjainkban, amikor az iskolákat szinte bombázzák a különböző kiadók, magán-személyek a legváltozatosabb műfajú történelmi kiadványokkal – monográfiáktól segédanyagokig –, a szaktanárok első pillantásra igen nehezen tudják eldönteni, hogy korrekt tudományos munkával vagy külsőleg tetszetős, ám dilettáns tákolmánnyal állnak szemben.

Amikor az IKVA Kiadó nemrégiben megjelentette *Fischer Ferenc* A megosztott világ című művét, olyan segédanyagot tett le a történelemtanítás asztalára, amely – bátran állíthatjuk – hosszú ideig alfája és omegája lesz a legújabb kori történelem tanításának-tanulásának, de a tankönyvírásnak, jegyzetkészítésnek is.

Mint a szerző bevezetőjében megállapítja: „Az általános és középfokú történelemoktatás, a történelemtanárok az utóbbi években, de különösen az utolsó három évben igen nehéz feladat elé kerültek a XX. század második felének magyar és egyetemes történelemoktatása kapcsán. A szélesebb magyar közvélemény e szakmai problémákból leginkább azt érezte, hogy immáron harmadik éve, hogy a diákok nem érettségiztek, felvételiztek a II. világháború utáni történelemből. (...) A tanár kollégák egy része szakmai önbecsülésből, tisztességből mégis megpróbálta tanítani az 1945 utáni történelem csomópontjait, de munkájukat megnehezítette, hogy valóban átfogó, univerzális szemléletű, az utóbbi évtizedek nemzetközi politikai folyamatait is átfogó, elemző tankönyvekre, kézikönyvekre (...) nem, vagy alig támaszkodhattak.”

Fischer Ferenc könyve nem egyszerűen a fenti hiányosságok pótlására született, hanem több szempontból úttörő vállalkozás a maga nemében. Mindenekelőtt ismeret-anyagával tanít arra, hogy a történelmet térben és időben összefüggő folyamatként lássuk és láttassuk tanítványainkkal, és szakítva a rossz beidegződésekkel, ne leckékre, merev-mesterséges periódusokra, tematikára szabdaljuk az élő történelmet.

A pécsi egyetem kiváló fiatal történésze a vizsgált korszakot tíz egymással konvergáló periódusra építi fel. A nagy nemzetközi trendeket úgy jeleníti meg, hogy a regionális törekvéseket (a kereskedelmi térségeket, az egyes hatalmak privilegizált helyzetét biztosító potenciarendszereket), érdekszférákat s az ezeket érvényre juttató geopolitikai és geostratégiai koncepciókat teszi érzékletessé. Mindezt rendkívül közérthetően, szinte a társasági „csevegés” nyelvén, ugyanakkor kifogástalan tudományos precizitással. (Így jellemzi például a II. világháború végén kiemelkedő két szuperhatalmat: A „sokat

nyerő győztes” – az Egyesült Államok; a „sokat veszítő és nyerő győztes” – a Szovjetunió”.)

Példaértékű a mű azért is, mert egy kötetben négy ismeretanyagtypust állít egységbe: az elemzést (monográfiát), a forrást (páratlan és többségében eddig nem publikált dokumentumokat), új szemléletű térkép-, grafikon- és ábragyűjteményt, végül a tematikus egységekhez kapcsolódó kronológiákat. Mindezek szervesen illeszkednek a mű „glóbusz-szemléletű” szerkezetéhez.

Az olvasó olyan térképekkel szembesül, amelyek Európa-centrikus térképekhez szokott szemünket és szemléletünket új nézőponthoz igazítja, például: „A világ az Egyesült Államokból nézve”, vagy „Az Egyesült Államok és a Szovjetunió egymás rakétáinak hatósugarában”.

Ábrái közül pedig – helyszűke miatt – legyen szabad csupán a legzseniálisabbra felhívni a figyelmet, arra, amelyik a feldolgozott korszak nagyhatalmi struktúráit, kapcsolatainak jellegét, politikai, katonai centrifugális és centripetális erőviszonyait egyetlen (!) oldalon teszi igen plasztikusan érthetővé a tanárok és diákok számára.

A mű maga azonban éppen a történelem glóbusz- és folyamatszemléletű elemzése alapján nemcsak a II. világháború utáni időszak történelemtanításának revideálásához nyújt segítséget, hanem az egész XX. század, s kiemelten a II. világháború feldolgozásához is.

Értékeit a tanórák hatékonyságán rövidesen lemérhetjük.

Fischer Ferenc: A megosztott világ. A Kelet-Nyugat, Észak-Dél nemzetközi kapcsolatok fő vonásai (1945-1989). IKVA. Budapest, 1992.

SÁVOLY MÁRIA

Színjáték és iskola Nagy-Britanniában

„Bár a Nemzeti Tanterv a színjátékot felbecsülhetetlen értékű módszernek tekintti, az elsősorban és mindenekelőtt művészet, saját jogon.” Ezen idézet Nagy-Britannia Művészeti Tanácsának (Arts Council) egyik legfrissebb kiadványából való, annak is a bevezetőjéből, amelyet Lord Palumbo, a szervezet elnöke írt.

Hogy hangzik ez magyarul? Hát igen... Nehezen kalkulálható méretű eszmei és gyakorlati problémahalmazt okozott és fog még okozni a „*drama*” szó lefordíthatatlansága nyelvünkre. Gondoljunk bele, mire gondol egy laikus vagy egy tanár, ha egy-az-egyben fordítjuk a címet: DRÁMA AZ ISKOLÁKBAN. Bizonyára súlyos konfliktusok eredményeként bekövetkezett szomorú végkifejletre. A *dráma* szóra ugyanis átcsúszott a *tragédia* jelentésvilága; az ifjabbak hétköznapi szóhasználatában pedig egyenesen a konfliktusos, nehezen megoldható helyzet szinonímája.

Mit tegyünk? Ha ragaszkodunk a szűkebb, irodalmi-színházi jelentéstartalomhoz – amely a színmű írásos változatát fedi – már csonkítottuk az angol eredeti gazdagságát. Ott ugyanis mindezt jelenti: I. színdarab, színmű (eddig rendben volnánk), II. drámairodalom, drámaírás, drámai költészet, III. színművészet, IV. színi, színházi (dolgoz, eszmék stb.) – leegyszerűsítve: a színműírás és a színi előadás művészete.

Előbbi kérdésem, bevallom, költői. Tudom, hogy nagyon sokan értik, tudják, miről van szó. Örvendetesen szaporodnak nálunk is az ún. drámatanárok, akik a Drama in